

הוקשה לגמרא: למה חזר התנא ושנה פרט זה! ולכן מפרשין:

לא תויי אף נכסי דאבי אבא [של הבכור] שמת לאחר מיתת האב, שאף הם חשובים ראוי, ואף שודאי הוא בשעת מיתה, שבסופו של דבר יפלו נכסים אלה לאב כדי להורישם לבניו ולבכור. (1)

כתיב [ויקרא כה]: "וקדשתם את שנת החמשים שנה ... יובל היא תהיה לכם ושבתם איש אל אחוזתו [השדות חוזרות לבעליהן] ... בשנת היובל הזאת תשובו איש

אל אחוזתו". דין זה הוא במקח, אבל ירושה אינה חוזרת ביובל.

מתניתין:

ואלו שאינן חוזרין ביובל:

חלק הבכורה. (2)

ובעל הירוש את אשתו.

והמייבם את אשת אחיו ונוטל פי שנים

בנכסי האב, ואין לו בשבח אלא לאחר חלוקה. ואילו אביי סובר — על פי רבינו גרשום — שאין היבם חשוב כבכור אלא עד היבום, אבל לאחר שייבם נסתלק ממנו דין בכור, והוא יורש גמור כמו בחלק הפשיטות, ולכן נוטל הוא בין בגוף ובין בשבח.

אבל לשאר הראשונים אכן הסוגיא צריכה ביאור, כי בהכרח לפרש שמת האב קודם שמת האח, כי אם מת האב לאחר מיתת האח, הרי שיטת הראשונים שאינו נוטל כלל כיון שהוא ראוי אצל האח, ובהכרח שמת האב תחילה וזכה האח בחלקו של האב בחייו, ומכל מקום מבואר בסוגייתנו שאינו נוטל בשבח שהשביחו נכסים אלו, ובהא תיקשי: למה לא יטול היבם בשבח, והרי כיון שזכה האח מחיים בחלקו לגמרי שהרי חלק פשיטות היא אצלו [שיש לו בהם זכות אף קודם חלוקה], אף שעכשיו יורש אותו אחיו שהוא כבכור, מן הדין שנדון בחלק זה כאילו היה חלק פשיטות אצלו, דכמו שאם היה המת שותף עם אחרים באיזה נכסים פשיטא דנוטל היבם בשבח שהשביחו אלו הנכסים, אף אנו נאמר שיטול היבם בשבח שהשביח חלקו של אחיו בירושה [ואף שעדיין לא חלקו. וכן בדין שיטול אפילו השביחו קודם שייבמו, שהרי שבח

של אחיו הוא, ולמה לא יטלנו]. והמרדכי בבבא בתרא שם הוכיח מכח זה כשיטת רש"י. וראה שם במרדכי, דלשיטת שאר הראשונים נוטל הוא בשבח ששבחו הנכסים לאחר מיתת האב קודם מיתת האח, והנידון בסוגייתנו הוא בנכסים ששבחו לאחר מיתת האח, אלא שגם זה צריך ביאור.

והמרדכי כתב ליישב: כיון שלא נתברר חלקו בחייו ולא השביח בחייו, הוי אצל היבם כמו ראוי ואינו נוטל. וראה ביאור דבריו בחידושי רבי שמואל שם. [וראה עוד בשו"ת מיימוניות משפטים סימן נא, שהאריך בסוגייתנו לפי שיטת רש"י].

1. ואם לא תוספת זו במשנה, הייתי אומר: רק נכסים שנפלו לאבי הבכור שבספק היו מוטלים בשעת מיתה, וכגון שנפלו לו נכסים מאחיו, שבשעת מיתתו של האב היו למת בנים העתידים ליורשו, אלא שמתו ונפלו לפני האב. רש"י.

2. הירושה ודאי אינה חוזרת ביובל, וחידוש המשנה הוא שאף חלק הבכורה אינו חוזר ביובל.